

Anders J. Nummedal

KRISTEN R. MØLLENHUS

Biografi på Høytidsdagen 26. februar 1977

I Morgenbladet for 14. september 1921 stod det å lese følgende: «Under behandlingen av kulturbudgettet ivaar fandt stortinget plads for en bevilgning til lektor Nummedal, som sætter denne mand istand til helt at ofre sin tid for den arkæologiske forskning. Nu er vel arkæologerne ikke egentlig blandt de videnskapsmænd, som det store publikum interesserer seg for, allermindst de som sysler med stenalderen – man ser, hvordan de søndagsbesøkende i museerne skynder seg forbi montrene med sten- og flintsaker uten at ofre dem nogen nærmere beskuelse.»

Det heter videre, og disse ord kan like så vel passe i dag: «Den innsats lektor Nummedal har gjort i utforskningen av vårt lands allerældste historie er imidlertid så merkelig, at det vil interessere ogsaa de ikke fagkyndige at høre litt om manden og hans arbeider.»

Anders Nummedal er en av de personer som uten spesiell utdannelse i faget har formådd å gjøre en innsats som har gitt deres navn en hedersplass i arkeologiens historie, nasjonalt eller internasjonalt. Deres innfallspunkt til faget har helst vært utgravninger, som i seg selv er et hovedgrunnlag for all arkeologi, og som er den del av den arkeologiske virksomhet som har størst apell også utenom faget. Det var langt fra merkverdig at nettopp Nummedal kom inn i arkeologien ad denne vei.

Anders J. Nummedal var født i 1867 i Vik i Sogn. 33 år gammel fullførte han i 1900 den matematiske - naturvitenskapelige lærereksamen, og han ble samme år ansatt som adjunkt ved den høyere skole i Kristiansund. Innenfor realfagene var kvartærgeologi han spesielle interessefelt. Dette førte ham ut i terrenget, på spor etter eiendommeligheter fra naturens fortid. Særlig var det fossile skjellforekomster han lette etter.

En søndag i oktober 1909 var det at det skjedde, hans begynnende forvandling fra geolog til arkeolog. Kanskje en tilfeldighet, men kanskje ville det hele også vært et tidsspørsmål. Begivenheten hadde ikke preg av overjordisk unnfangelse. På sin vandring oppe ved Woldvatnet på Nordlandet utenfor Kristiansund fant han ganske enkelt noen flintstykker på et sted hvor en hytteeier hadde gravet seg en vei. Flinten ble sendt inn til Karl Rygh, bestyreren for Videnskabselskabets Oldsaksamling, som kunne konstantere at stykkene var bearbejdet av mennesker, og han oppfordret Nummedal til å lete etter mer. «Dette kunne jeg ikke stå for,» sier Nummedal senere i et brev.

Woldvatnet er blitt stående som en av de klassiske lokaliteter i norsk steinalderforskning. Det var den første flintboplass som ble funnet på Mørkysten

fra den tidlige steinalderkultur som Nummedal senere kalte Fosnakulturen, oppkalt etter et gammelt stedsnavn ved Kristiansund. Til da var det i dette strøk bare kjent boplasser som var preget av gjenstander av skifer og andre bergarter og som tilhørte den yngre del av steinalderen. Men da den første Fosnaboplass nå var funnet, kom de neste for dagen i rask rekkefølge, takket være Nummedals eiendommelige intuitive sporsans. Økonomisk støtte fikk han fra Videnskabselskabets Oldsaksamling. I Museets årsberetning for 1910 heter det således: «Af det til arkæologiske reiser bevilgede stipendium er 100 kr. overdraget til hr. adjunkt Nummedal, som har brugt dem til undersøgelser i de ytre bygder af Nordmøre.» Han trålet distriktene rundt Kristiansund og fant hvert år et stort antall flintboplasser av samme art. Men typisk nok konsentrerte han seg ikke bare om fastlandet. Han drog ut på Hitra, Frøya og de andre øyene i Trondheimsleden og kom tilbake med flint.

Dette vakte forundring. Det var en ny måte å drive arkeologi på. «Det var som han gikk rundt med en ønskevist som aabenbarte alt for ham,» heter det i en omtale. «Hans held til at finne var ufattelig for fagmændene.» Professor Shetelig fant å måtte omtale denne egenskap hos Nummedal i et foredrag i 1921: «Han alene har bragt sammen et materiale av steinaldersfund som er langt større end det alle vi andre norske arkeologer har fundet til sammen, og end mere, han har lært os hvor og hvorledes den norske steinalderen kan efterspores systematisk.» Og han fortsetter: «Man skulde sagt til de gamle herrer, N. Nicolaysen eller O. Rygh, at en mand kunne gaa ut i terrenget og finde steinalder, virkelig finde paa steder hvor det aldrig var fundet noget før. A. Nummedal gjør det.» Det var Karl Rygh som i museets årsberetning for 1910 publiserte de første opplysninger om de nye funnene og ga sine faglige kommentarer. Men ikke lenge etter (i 1912) hadde Nummedal selv en artikkel i Aftenposten om sine oppdagelser, hvor han allerede trakk inn utenlandsk materiale som hittil hadde vært uaktuelt i norsk forbindelse. Fra nå av kaster han seg over det teoretiske studium. Han innser at det ikke er nok bare å drive innsamlingsvirksomhet i felten, men at et utvidet kjennskap til arkeologisk materiale og metoder er nødvendig for å kunne sette de nye funn inn i en kulturhistorisk sammenheng.

Det var allerede klart at Nummedal hadde gjenfunnet en ny epoke i vår historie, fremdeles den eldste som vi kjenner, den mesolitiske steinalder, representert ved Fosnakulturens boplasser. Anført av Nummedal uspannt det seg i tiden som fulgte en diskusjon om Fosnakulturens alder, faktisk den første egentlige faglige diskusjon i norsk arkeologi. Ikke alle teorier var like godt begrunnet, men de fleste som deltok i denne diskusjonen, fant å måtte føre landets eldste bosetning flere tusen år tilbake i den mesolitiske periode.

Man øynet samtidig muligheten av å kunne stille hele vår eldste kulturutvikling på linje med den generelle europeiske. Slik blir det uttrykt i en samtidig kommentar: «Man blev nødt til at revidere teoriene om steinalderkulturen i Norge; Christiansund kunde jo ikke tænkes at være det eneste store kulturcentrum i denne fjerne oldtid.»

Vi skal ikke her gå i detaljer om de kronologiske teorier som så dagens

lys i denne første begeistringens tid. Flere av de momenter som ble ført i marken i forskjellige retninger, kan i dag synes merkelige. Karl Rygh f. eks. trakk fram selve flintmengden som et argument for en parallellisering med den danske Ertebøllekultur. Flintmengden på Fosnaboplassene kunne nok i begynnelsen synes overraskende stor, men faktisk er den bagatellmessig i forhold til enhver dansk flintkultur. Nummedal selv var til å begynne med tilbøyelig til å sammenligne Fosnakulturen med den danske og nordeuropeiske Maglemosekultur, som eksisterte i perioden før 6000 f. Kr., i den såkalte Ancyclus – eller fastlandstiden, da Østersjøen utgjorde en innsjø med avløp gjennom Svea älv til havet. Nummedal kom ofte på kant med sine kolleger når han så å si på sparket la fram sine bestemte teorier. Når det gjaldt denne hans første teori om Fosnakulturens og dens opphav, fikk han imidlertid tilslutning fra skolerte arkeologer som Haakon Shetelig og Theodor Petersen, og teorien ble forbausende lenge sett på som rimelig. Flere viktige sider ved Fosnamaterialet taler nemlig imot dette. Det gjelder først og fremst de eneggete pilespissene som vel er det mest karakteristiske innslag og som fullstendig mangler i Maglemose. Forskjellen er også meget markert når det gjelder økseformene. Derimot finnes det her overensstemmelser med yngre sørsandinaviske kulturer, slik som f. eks. Ertebøllekulturen

Imidlertid går Nummedal senere enda videre i sine perspektiver, denne gang hovedsakelig ut i fra geologiske forutsetninger. Det er strandlinjeproblematikken som nå for alvor føres inn i den arkeologiske debatt. Nummedal hadde som geolog tidlig vært oppmerksom på landhevningsspørsmålet og de endringer i topografien som fant sted langs vår kyst i postglasial tid. Utgangspunktet for ham var den forutsetning at steinalderens befolkning la sine boplasser like i strandbeltet. Etter som landet hevet seg, ville derfor boplassene under generasjoners gang måtte legges på stadig lavere nivåer. I så fall kunne man foreta en relativ datering av boplassene etter deres høyde over nåverende havnivå. En absolutt datering vil så være avhengig av en datering av de enkelte postglasiale strandlinjer.

Med utgangspunkt i denne metode mente Nummedal å finne holdepunkter for en maksimal datering av Fosnakulturen til overgangen mellom senglasial og postglasial tid. I samsvar med dette søkte han etter typologiske overensstemmelser i materialet fra kontinentale, senpaleolitiske kulturer. Han var den første som gjorde bruk av fransk nomenklatur i norsk steinalderforskning. Det skjedde allerede i 1917 i behandlingen av boplassen Roligheten i Kristiansund.

Selv om Nummedal senere har fått tilslutning fra mange hold i bruken av strandlinjen som dateringsgrunnlag, er det vel neppe tvil om at han her foretok et overspill, og metoden i seg selv har store svakheter. Ennå er ikke siste ord sagt om Fosnakulturens kulturelle og kronologiske plassering, men det byr på meget store vanskeligheter å finne paralleller i redskapsmaterialet innenfor de tidligste postglasiale steinalderkulturer fra kontinentet.

Et karakteristisk trekk ved Fosnakulturens boplasser er at de ligger på åpent lende langs kysten. For så vidt er dette det vanlige også når det gjelder de yngre boplasser fra steinalderen. Men det var en annen type av steinalder-

folkets tilholdssteder som Nummedal i denne tid la an på å utforske, tydeligvis etter en plan i samarbeid med Videnskabselskabets museum. Langs vår kyst og særlig i det nordenfjeldske Norge, finnes et stort antall huler og hellere som er dannet ved havets innvirkning i tidligere tider. En utgravning av den velkjente Vistehola på Jæren var da allerede foretatt noen år tidligere, og hvor det var funnet kulturlag med rike funn. Nummedal satte seg fore å undersøke i hvor stor grad det også her nord fantes spor etter at mennesker hadde hatt tilhold i huler og under hellere i gammel tid. Hans undersøkelser gikk forsåvidt parallelt med Theodor Petersens utgravninger av huler på Trøndelagskysten, slik som Hestneshula på Hitra og Solsemhula på Leka. Nummedal utstrakte sin virksomhet helt nord til Helgeland. Økonomisk støtte til dette fikk han fra museet i Trondheim. Undersøkelsene gjorde det helt klart at hulene langs kysten hadde vært et søkt tilholdssted for mennesker gjennom lange tider, helt fra den senere del av steinalderen og et godt stykke inn i jernalderen.

Resultatene av hans huleforskninger ble av Nummedal publisert i vårt selskaps skrifter. Hans første vitenskapelige publikasjon i 1911 gjaldt nettopp dette emne. Disse beretninger er forbausende innholdsrike og detaljerte, de gjengir fyldige iaktakelser fra selve gravningsprosessen og har fagmessige vurderinger av funnmaterialet. Også gjennom disse spesielle undersøkelser lyktes det Nummedal å gi et meget verdifullt bidrag til studiet av bosetningsformer og menneskenes livsforhold i forhistorisk tid.

Nummedals geografiske arbeidsområde lå vanligvis innenfor Videnskabselskabets distrikt, men han fikk snart anmodning også fra andre museer om å foreta undersøkelser. For oldsaksamlingen i Oslo utførte han f. eks. utgravninger på den kjente boplassen Narestø i Aust-Agder, og for Bergen var han med på undersøkelser på Bømlo i Hordaland.

Nå ble det arbeidet på å gi Anders Nummedal en fast tilknytning til det arkeologiske miljø i landet, og myndighetene gikk med på å opprette en personlig konservatorstilling for ham fra 1922. En kan undre seg over at denne stilling ble knyttet til Universitetes Oldsaksamling i Oslo og ikke til Videnskabselskabets Museum her i Trondheim, som han inntil da hadde stått i nært samarbeid med, og som faktisk hadde skapt og bygget opp arkeologen Nummedal.

De første årene i Oslo må betegnes som en mellomperiode i hans forskerliv, på tross av årlige steinalderundersøkelser rundt om i Sør-Norge, og på tross av at han også her nede var istand til å finne boplasser av Fosnakaraktar på østsiden av Oslofjorden.

I 1925 ble imidlertid Anders Nummedal trukket inn i et forskningsprosjekt hvor hans oppdagerevne på nytt skulle bringe uventete og skjellsettende resultater. Instituttet for sammenliknende kulturforskning hadde satt opp på sitt program studiet av arktiske folkeslag og kulturer, og i dette program inngikk arkeologiske undersøkelser av steinalderens bosetning i Finnmark. Nummedal ble leder av undersøkelsene i felten, der det særlig måtte bli spørsmål om utgravninger.

At Finnmark var bosatt i steinalderen, var det allerede på det tidspunkt

ingen tvil om. En god del funn av steinaldergjenstander var i årenes løp blitt sendt inn til museet i Tromsø. Det var helst gjenstander som var funnet tilfeldig av befolkningen under forskjellig slag jordarbeid. Av og til var så mange ting funnet på samme sted at de måtte skrive seg fra en boplass. Dette materialet hadde stort sett det samme preg som steinalderfunnene lenger sør langs kysten, hvor det viktigste råmateriale var skifer. Denne skiferbrukende steinalderkultur, som er utpreget iallfall så langt sør som på Mørkekysten, men også finnes lengre sør, er karakteristisk for hele det nordlige Skandinavia og Finnland. Med god grunn var det derfor at Oluf Rygh allerede i 1871 i sin artikkel om den første norske boplass som ble funnet, nemlig på Våttabakken ved Steinkjer, kalte denne steinalderkulturen for «den arktiske steinalder». Det var forståelig, men likevel uten faktisk grunnlag, når Rygh samtidig hevdet at denne kultur representerte samene, som man gikk ut fra var den opprinnelige befolkning i nord.

Da Nummedal ankom til Finnmark på sin første reise, var det i Alta han innledet sine undersøkelser. Han gikk straks igang med å lete etter nye boplasser. Atter en gang var det hans øye for natur og topografi som var hans hjelpemiddel. Under reise i båt langs kysten kunne han peke seg ut lokaliteter hvor det var naturlig at folk holdt til for tusener av år siden. De første boplassene han fant tilhørte den vanlige gruppen fra yngre steinalder med skifer og grønnstein. Men også her gjorde han straks en ny iaktakelse, delvis med støtte i sin geologiske bakgrunn. På steinalderboplassene lengre sør i landet var flint brukt som redskapsmateriale i stor utstrekning. Det er flint av sørskandinavisk opprinnelse som er blitt transportert nordover innefrosset i drivisen og er blitt lagt igjen langs strendene. Men så langt nord som Finnmark var ikke denne type flint tilgjengelig. Her, på boplassene i Alta, oppdaget Nummedal at man i stedet for den sørskandinaviske flinten hadde benyttet den såkalte dolomittflint, som stammer fra det finnmarske kambrium. Dolomittflinten har en noe grovere struktur, men er likevel utmerket egnet som redskapsmateriale.

Denne iaktakelse var likevel av mindre format. Ut fra geologiske resonnementer, men samtidig ved hjelp av sin vanlige intuisjon, søkte Nummedal etter boplasser også på høyere nivåer i terrenget enn der skiferboplassene pleide å ligge. Det oppsiktsvekkende, og som skjedde allerede i Alta, var at Nummedal her fant en ny type boplasser med et materiale dominert av brunfarget kvartsitt og av helt annet preg enn det som var kjent noe annet sted i Norge. Nummedal hadde funnet de første boplasser fra den kultur vi kjenner under navnet Komsakulturen.

Det var Nummedal selv som tok i bruk dette navnet etter et samisk navn på et fjell i nærheten. Noe senere ser han seg nødsaget til følgende notat: «Jeg var nok litt for tidlig ute med denne navngivning, for i Porsanger er det funnet bedre representanter for denne Finnmarkskulturen enn boplassene i Alta. Finnmarkskulturen kan vel brukes som foreløbig navn.» Dette ble forsøkt senere uten at det slo igjennom, mens Komsakulturen snart ble et begrep som assosiertes med fortidsmenneskers barske tilværelse i et fjernt Ultima Thule. Komsakulturen ble den første egentlige arktiske steinalder.

De nærmeste årene kunne Nummedal avdekke et stort antall boplasser spredt utover langs Finnmarkskysten, men allerede i 1926 har han gjort seg opp et hovedsyn på de nye funnene, og som han i senere artikler søkte å underbygge videre. I et foredrag i Norsk geologisk forening det år legger han opp til en tosidig argumentasjon etter samme mønster som for Fosnakulturen: For det første boplassens høyde over havet, for det annet selve redskapsmaterialets typologi og tekniske utforming.

Det første aspekt var Nummedal allerede fortrolig med. Strandlinjene hadde han jo trukket inn i vurderingen også for Fosnakulturen, hvor de etter hans oppfatning støttet teorien om en høy alder på materialet på typologisk grunnlag. I enda høyere grad kom dateringen av Komsakulturen til å bygge på den geologiske faktor om havets tilbaketrekning i postglasial tid. Nummedal støttet seg særlig til den finske kvartærgeolog V. Tanners beskrivelse og forsøk på datering av de postglasiale strandlinjer i det nordligste Skandinavia. Den direkte bakgrunn for å trekke inn dette vanskelige kompleks, var Nummedals iakttagelse at de nyoppdagete Komsaboplassene helst var situert i et høyere nivå enn de vanlige skiferboplasser.

Noe helt utarbeidet gruppering og datering av Komsaboplassene kom ikke Nummedal fram til på geologisk grunnlag, men han mente at de eldste i hvert fall kan føres tilbake til den subarktiske klimaperiode etter siste istid. Begrunnelsen han gir for dette, er at boplassene ligger mellom en lavere strandlinje og en høyere som er angitt å skulle tilhøre istidens slutt. I prinsippet bygger altså Nummedal fremdeles på den forutsetning at steinalderfolk slo seg ned like i strandkanten, og at dette forhold tjener som et dateringsgrunnlag. Likevel må det sies at han ikke forfølger denne metode ut i sin ytterste konsekvens, slik som det senere er blitt gjort fra enkelte hold.

Mer inngående og detaljert er Nummedals behandling av selve steinaldermaterialet. Han fører her argumentasjonen, og det må innrømmes, på en nokså subjektiv måte, i en bestemt retning, nemlig til de kontinentale, paleolitiske istidskulturer. Tilnærmedelsesvis forsøk hadde som nevnt også vært gjort på et tidlig tidspunkt for Fosnakulturens vedkommende, men de ble ikke fulgt opp senere. Når det gjelder Komsakulturen, har imidlertid Nummedals utspill helt opp til det siste vært bestemmende for arkeologenes prinsipielle vurdering av redskapsinventaret, som igjen har bidratt til den gjengse datering som senere har stått som et aksiom i vår arkeologiske litteratur. Kulminasjonen ble nådd med Johs. Bøes monografi om Komsakulturen i 1936: *Le Finmarkien*.

Nummedals interesse og følelse for fransk paleolitikum resulterer i en nærmest ekvilibristisk presentasjon av fransk kulturbetegnelser og redskapsbenevnelser. Bakgrunn for dette var at en stor del av gjenstandsformene i Komsakulturen syntes fremmede i norsk materiale. Nummedal opphever alle tidsavstander og søker på bred front i europeisk materiale etter parallelle former. Han tror å finne dem spredt på flere paleolitiske kulturer, fra Mousterien i siste interglasialperiode for over hundre tusen år siden over Aurignacien og Magdalenien under siste istid. Hva ingen hittil kunne ha tenkt seg mulig, ble norske gjenstander sammenliknet med arkaiske former

under fremmedartete benevnelser, som Chatelperron, Gravette og Levallois. Om tidfestingen uttaler han direkte: «Komsaboplassene skulle således arkeologisk kunne dateres til slutningen av Magdalenien.» Begrunnelsen var at eldre mellompaleolitiske former fortsatt er i bruk i denne kulturperiode. Han sier videre at redskapsformen som nødvendigvis skulle være yngre enn sen Magdalenien ikke kan påvises.

Nummedal er blitt karakterisert som en utpreget selvstendig forsker med meninger på tvers av vedtatte dogmer. Når det gjelder Komsakulturen, var det heller ingen andre som syntes å ha mer berettigete oppfatninger enn Nummedal. Han som pleide å sette alle dogmer til side, skapte selv sin dogme. Den anerkjennelse han mottok etter å ha funnet de finnmarkske boplasser og fremsatt sin Komsateori, var sterk blant fagfeller, og flere hedersbevisninger ble han til del i de nærmeste år. Han ble kalt til medlem av vårt selskap i 1927, og allerede i 1929 ble han tildelt Gunnerusmedaljen. Videnskapsakademiet i Oslo valgte ham inn som medlem i 1934, og i 1937 ble han utnevnt til ridder av St. Olavs orden.

Et dikterisk utsagn sier at en sannhet ikke varer mer enn i høyst 20 år. I en vurderingsvitenskap som arkeologien vil mange tilsynelatende sannheter bli snudd på etter kortere eller lengere tid. Da Th. Petersen holdt sin minnetale over Anders Nummedal i 1944, kunne han imidlertid ennå uttale at det var enighet om Nummedals tidlige datering av Komsakulturen, og at det også var enighet om dens østlige opprinnelse, fra russiske og asiatiske områder. Dette siste var ikke Nummedals idé. Han hadde i grunnen ikke gått nærmere inn på denne side av spørsmålet, idet han synes å ha betraktet det som naturlig at en kultur i det ytterste nord måtte være kommet sørfra. Det var Anathon Bjørn som skapte øst-vestteorien i et arbeid fra 1930. Teorien ble overtatt av Johs. Bøe i hans hovedpublikasjon. Denne teori var eksepsjonell hypotetisk. Den begynte derfor tidlig å skranke av mangel på næring, og ved dens sykeleie står i dag knapt nok de aller nærmeste. Også oppfatningen av Komsamaterialets paleolitiske preg er allerede sterkt svekket av alderdom. Tilbake er påvisningen av den markerte likhet mellom inventaret i Komsa og Fosna, noe Nummedal fra begynnelsen av også var klar over. De sørskandinaviske undersøkelser som påviste yngre former i Fosna, har derfor de samme konsekvenser for Komsakulturen.

Nummedal skulle imidlertid ennå utføre en bragd i norsk steinalderforskning. Fra 1936 konsentrerte han sine finnmarksundersøkelser om den yngre steinalders bosetning. Langs Varangerfjorden kunne han allerede den første sommeren avdekke de første regulære hustufter fra denne forhistoriske periode. Tuftene fantes på markerte terrasser i fjordlandskapet. De var konsentrert i større samlinger og minnet om landsbyer. Flere slike hustuftkomplekser hadde vært kjent allerede i lang tid både i Finnmark og Troms, men man hadde gått ut ifra at de samiske gammetufter fra nyere tid. At de var steinalderboliger hadde man ikke tenkt seg. Nummedal publiserte straks sine nye funn og plasserte dem i sin kultursammenheng. I hans avhandlinger får vi for første gang klarlagt den spesielle forbindelse som eksisterte i yngre steinalder mellom Finnmark og de finske områdene gjennom den såkalte

kamkeramiske kultur. Materialet har ikke bekreftet øst-vestteorien når det gjelder den eldre, mesolitiske tid, men i hvert fall nå i den yngre, neolitiske steinalder kan vi konstatere uomtvistelige impulser fra øst. Når dette først ble fastslått gjennom Nummedals utgravninger, ble grunnen lagt til et bredt anlagt studium av sosiale og bosetningsmessige forhold i det arktiske Norge under steinalderen. Nummedals oppdagelse ga en ny giv som i dag har gjort disse strøk til noen av de best utforskete steinalderområder i landet.

Den siste faglige publikasjon fra Nummedals hånd var en artikkel om redskaper av horn og bein fra Finnmark, trykt i 1938. En ganske liten artikkel, men likevel typisk for systematikerens Nummedal. Det var først og fremst den metodiske materialanalyse som preget det han skrev. Det er sagt om ham at han ikke var særlig skrivendes av seg. Likevel omfatter hans publikasjonsliste omkring 30 arbeider. Riktignok dreier det seg for det meste om små eller mindre voluminøse avhandlinger, men de er bygget opp etter kompaktsystemet slik det i dag heter i reklamespråket, at de er større innvendig enn utvendig. Nummedals legning for systematikk i sin arkeologiske forskning må sees i sammenheng med hans bakgrunn i naturvitenskapelig skoleing. Dette kan også på mange måter forklare at det var utelukkende steinalderen som var og ble hans forskningsfelt, hvor gjenstandsstudiet er grunnleggende og dominerende i langt større grad enn for de senere forhistoriske perioder. Han er den eneste norske arkeolog som har virket som en hundre prosent spesialforsker og som er blitt tildelt en museumsstilling som sådan. Noen trang til å spre sin forskning med perspektiver til andre tidsepoker hadde han ikke, men de perspektiver han skapte over norsk steinalder var likevel vidfamnende nok.

Slike menn blir ofte legendariske. Så også med Nummedal. Noe som bidro til dette var nok også hans egen fysiognomi, som mange vil si minnet om steinalder. En av hans medarbeidere har sagt det slik at han så ut «som om han bare var rundt og fant igjen buplasser han sjøl i et tidligere tilvære hadde brukt.»

Anders Nummedal var et menneske av en stille og fredelig natur. Men som så ofte hos slike mennesketyper hadde han dypere inne et kraftig og impulsivt gemytt som særlig kom fram i faglige diskusjoner med kolleger. Kanskje skyldtes dette et underliggende kompleks hos ham på grunn av hans selvlærte bakgrunn i faget. Likevel må det være riktig å si at nettopp dette ubundne forhold til vedtatt teoretiske tenkemåte, var den inciterende surdeig som tvang også de øvrige arbeidere i vingården inn på nye veier og nytt terreng som ikke var gått før.

Anders J. Nummedal døde i 1944, 77 år gammel. Om ham faller det lett å si at han var en stifinner i sitt fag. Men stiene førte fram til vide, oppløyde marker. Han var en oppdagelsesreisende i arkeologiens rike.

LITTERATUR

- Gjessing, G.: Minnetale over Anders Nummedal. Det N. Viden. Akad. i Oslo. Arbok 1944 s. 61-66.
Gjessing, G.: Konservator Anders Nummedal. Håløygminne 1944 s. 567-572.
Gjessing, G.: Anders Johnsen Nummedal. Norsk Biografisk Leksikon s. 244-246.
Petersen, Th.: Anders Nummedal. Minnetale. K. Norske Vidensk. Selsk. Forh. Bd. XVII 1944. Nr. 14 s. 55-62. (Med bibliografi over A. Nummedals arbeider).